

Vlaanderen is ondertussen stilaan aan zijn derde generatie allochtonen toe. "Nieuwe Vlamingen" zijn een vertrouwd gegeven in de samenleving geworden. Een niet onaanzienlijk gedeelte van de allochtonen zijn hier geboren, hebben hier school gelopen, zijn hier ingeburgerd en bouwen hier hun toekomst uit. En toch kun je ze nog steeds op de vingers van één hand tellen: de allochtone amateurkunstenaars die, in verenigingsverband of in hun dooie eentje, niet-professionele kunst gebruiken als expressiemiddel. En als ze ergens zijn, dan zijn ze slechts gedeeltelijk zichtbaar.

JONGE TURKEN OP DE PLANKEN HET BEGIN VAN EEN LANGE WEG?

FOTO © SESIMIZ

ALLOCHTONEN EN AMATEURKUNST (AK).

Als er dan al allochtone verenigingen ontstaan die iets rond actieve kunstbeoefening wensen op te zetten, dan gaat het meestal om zogenaamde zelforganisaties. Zelforganisaties willen, vanuit hun allochtone achterban, de belangen van de eigen gemeenschap verdedigen, hun culturele achtergrond beter bekend maken of oplossingen uitwerken voor bepaalde vormen van objectieve achterstelling. Vanuit dat historisch gegroeide

pakket doelstellingen vinden de allochtone organisaties die met niet-professionele kunst bezig zijn maar zelden de weg naar de AK-federaties. Bovendien wordt "het artistieke" vaak projectmatig aangepakt, zodat het niet echt ingebed raakt in de dagdagelijkse werking van allochtone organisaties.

Zijn er elementen die de instroom van allochtonen of allochtone organisaties naar de niet-professionele kunstbeoefening belemmeren? Hoe kan een stads- of

gemeentebestuur omgaan met de creatieve impuls van allochtone gemeenschappen of individuen? Welke rol spelen de amateurkunstenfederaties en –steunpunten daarin? Waarom lukken sommige initiatieven wél – en andere niet?

In een reeks bijdragen (waarvan dit artikel het eerste luik is) bekijken Carlos Theus en Abdelmalek El Houari een aantal allochtone initiatieven op AK-gebied. Ze willen hierbij geen recepten aanreiken voor succesvol werken met allochtonen in de AK-sector. Al evenmin willen ze “voorbeeldige” initiatieven op een voetstukje zetten. Het zijn gewoon “ervaringen uit het werkveld”. Maar wellicht kunnen AK-verenigingen, zelforganisaties, steunpunten en bestuurlijke instanties iets leren uit de ervaringen van de pionierende allochtonen die op niet-professionele basis met toneel, muziek, dans of andere kunstvormen bezig zijn.

In de huidige bijdrage stellen we een viertal initiatieven aan u voor die met amateurkunstbeoefening bezig zijn.

SESIMIZ: ONZE STEM - de naam is een programma...

We hadden een babbel met Özgür Gümüş, een jonge Antwerpse Turk – of, juist, een jonge Antwerpenaar met Turkse roots. Hij leidt v.z.w. toneelgezelschap Sesimiz – Turks voor “Onze Stem”. De v.z.w. positioneert zich uitdrukkelijk niét als zelforganisatie, maar als een culturele vereniging – een vereniging voor niet-professionele kunstbeoefening. Sesimiz houdt zich voorlopig vooral met toneel bezig. De groep is ook de eerste allochtone toneelvereniging uit Antwerpen die lid werd van OPENDOEK.

Hoe kwamen jullie erbij om uitgerekend een toneelgroep op te starten?

We zijn in 1999 met een toneelproject begonnen binnen de zelforganisatie Antwerpse Democratische Arbeidersvereniging ADAV v.z.w. ADAV is een “klassieke” zelforganisatie die progressieve Turkse mannen en vrouwen, jongeren en ouderen verenigt en een breed gamma activiteiten organiseert. Het toneelproject was er daar slechts één van. We vonden dat die toneelactiviteit op zich waardevol was en best los mocht gezien worden van de klassieke problematiek van de

allochtonenwerkingen – kansarmoede, achterstelling, discriminatie, problemen op de arbeidsmarkt, uitsluiting.

Daarom zijn we in 2001 een aparte v.z.w. geworden, met kunstbeoefening als belangrijkste doelstelling. We hadden ook het gevoel dat we, om in ons toneelwerk te groeien, een eigen, specifieke organisatievorm nodig hadden. Om te vermijden dat het toneel zou verloren lopen tussen de vele andere activiteiten van een vereniging.

Jullie zijn ondertussen al drie jaar bezig...

In 1999 zijn we, in samenwerking met theaterwerkgroep Kopspel, begonnen met een eerste toneelproject. We wilden een stuk maken dat zowel voor Turken als voor Vlamingen verstaanbaar was en dat iets vertelde over de generatieconflicten die binnen de Turkse gemeenschap leven. Met veel vallen en opstaan – het creatieproces duurde meer dan zes maanden – hebben we dan de productie “*Omdat ik het zeg... (Ben dedigim için...)*” gemaakt. Het was een stuk waarvan we zelf de thematiek hebben bepaald, met een eigen tekst, waarvoor we zelf de aanzet hebben gegeven.

In 2002 hebben we, opnieuw met Kopspel, een productie opgezet rond Nazim Hikmet, de belangrijkste Turkse dichter van de XXe eeuw, onder de titel “*Dichter bij ons*”. Dat lag voor de hand, omdat 2001 door UNESCO is uitgeroepen tot Nazim Hikmet-jaar, om de honderdste verjaardag van de geboorte van Hikmet te herdenken.

Jullie zijn een unicum in Antwerpen?

Ja en nee. VAGA – de Vereniging Ataturkgedachte Antwerpen – heeft óók een toneelgroep ‘Anadolu’ en een koor, een muziekgroep en een kinderwerking. Maar “Anadolu” speelt in het Turks en bereikt dan ook bijna uitsluitend een Turkssprekend publiek. De meisjeswerking van ADAV heeft in 2001, in samenwerking met cultuurcentrum De Kern (Wilrijk), een Nederlandstalige productie gemaakt van “Doña Rosita” van Federico García Lorca – maar dat was een eenmalig project. Sesimiz is, bij mijn weten, de enige groep die wil uitgroeien tot een “gewone” toneelvereniging – met als enige verschil dat onze vereniging bestaat uit mensen van verschillende

Hoeveel mensen bereiken jullie met die producties?

Ons eerste stuk *"Omdat ik het zeg"* was een project dat door het Sociaal Impulsfonds (SIF) van de stad Antwerpen werd ondersteund. Dat zorgt al vanzelf voor meer mediabelangstelling. We hebben toen drie keer voor volle zalen gespeeld in de Rode Zaal van het Fakkeltheater – zo'n 400 mensen – en één keer tijdens de "week van de amateurkunsten 1999". Van *"Dichter bij ons"* hebben we een zestal opvoeringen gehad, waarvan één tijdens de Theaterdagen die "liefhebber! – het festival van de amateurkunsten in Antwerpen" samen met OPENDOEK organiseerde in het Zuiderpershuis. Dit jaar bereikten we, met onze Hikmet-productie, een publiek van minstens 600 mensen.

Vooral Turken?

Heel veel Turken, maar ook Vlamingen. Fifty-fifty, schat ik. De voorstellingen van het nieuwe stuk brachten ons ook in contact met mensen van andere groepen voor amateurtoneel – uit Borsbeek, bijvoorbeeld. Dat biedt nieuwe mogelijkheden voor de toekomst. We zijn dan wel een theatergezelschap, maar toch blijft het ook één van onze bedoelingen om actief mee te werken aan de uitbouw van een nieuwe, meer harmonieuze samenleving in Antwerpen en in Vlaanderen.

Is er in de drie jaar dat jullie bezig zijn iets veranderd?

De eerste samenwerking met Kopspeel lukte maar half. De eerste regisseur kon maar weinig begrip opbrengen

FOTO © SESIMIZ

voor het feit dat het onze eerste toneelervaring was. We kenden het klappen van de zweep niet. En een aantal van onze mensen werken 's avonds. Mensen kwamen en gingen – ze kwamen vaak uit nieuwsgierigheid, om te zien wat dat voorstelde, "toneelspelen". Uiteindelijk nam Houari Moumen, een jonge Algerijnse acteur uit Antwerpen, onder leiding van Kopspeel de regie in handen – en toen lukte het wél. De weerklink van het eerste stuk was erg groot. Ik denk dat we er zelf wat van schrokken dat we het voor elkaar hadden gekregen – als allereersten in Antwerpen! En ik weet heel zeker dat ons publiek best trots was. We speelden in het Nederlands en het Turks – iedereen kon volgen, en de herkenbaarheid was behoorlijk groot...

Voor *"Dichter bij ons"* maakte acteur Carl Ridders² een theaterversie van teksten van Nazim Hikmet en deed Cees Vossen van Kopspeel de regie. De tekst was meer Vlaams dan Turks en er speelden ook enkele Vlaamse jongeren mee. Het liep allemaal een stuk vlotter. En we konden op verschillende plaatsen spelen... We zijn erop vooruit gegaan.

Welke plannen heeft Sesimiz?

We willen duidelijk mikken op meer samenwerking met andere groepen en organisaties, om de structuur en het beeld van de gesloten gemeenschap te doorbreken. We horen steeds vaker dat Vlaamse mensen willen meedoen – of dat ze met ons in zee willen gaan. Da's een goed teken. We willen ook onze werking uitbreiden: eind dit jaar komt er naast de bestaande groep van jongeren en ouderen ook een jeugdproject. We denken dat Turkse kinderen van deze generatie er klaar voor zijn om vroeger met toneel te beginnen. En we willen ook vaker andere dingen gaan doen: een eigen radioprogramma op een niet-commerciële vrije radio, sprekers uitnodigen voor babbels over toneel in Turkije of over toneel van Turkse organisaties in Duitsland en Nederland, of over volksmuziek. Misschien worden we ooit wel een soort "koepel" van verschillende culturele werkingen...

Hoe verloopt de samenwerking met OPENDOEK?

Ze bezorgen ons heel wat contacten – en dat is erg positief. Maar we voelen ook wel dat OPENDOEK nog niet veel ervaring heeft met allochtonen die amateurtoneel spelen. Ik denk dat het aan beide kanten

is – voor OPENDOEK om de specifieke noden van groepen zoals de onze beter te leren kennen, voor ons om te leren werken in een breder verband. De ondersteuning die OPENDOEK aanbiedt is bedacht op maat van Vlaamse groepen met meer ervaring en met jarenlange voorkennis van het AK-circuit en de AK-tradities.

In Sesimiz spelen ook meisjes mee...

In Vlaamse groepen toch ook? Die clichés kloppen niet, hoor. Gescheiden ontwikkeling voor mannen en vrouwen, meisjes en jongens, dat is bij ons geen punt. Onze mensen hebben het grootste deel van hun leven hier gewoond. Maar we blijven wel trots op onze Turkse origine. En zeg nu zelf: hoe kun je nu hedendaags toneel spelen zonder vrouwelijke rollen? We willen ook niet uitsluitend over migrantenproblemen of allochtone problemen spreken. Als Vlaamse groepen toneel spelen, dan praten ze toch ook niet voortdurend over werkloosheid, of over de collaboratie, of over racisme? En generatieconflicten – die zijn er in Vlaamse gezinnen toch ook? Mogen we a.j.b. een beetje “gewoon” en “normaal” doen?

Hebben jullie contacten met de “reguliere cultuursector” in Antwerpen? Cultuurcentra en zo?

Wat heet “contacten”? Natuurlijk kunnen we, zoals elke andere Antwerpse vereniging, repetitielokalen huren in een cultuurcentrum – of bij een andere organisatie. Daar houdt de samenwerking echter op. Van enige vorm van belangstelling vanuit de Antwerpse cultuurcentra hebben we nog niet veel gemerkt. Van die kant moeten we, denk ik, ook geen ondersteuning verwachten. Zelfs de Dienst Integratie Antwerpen geeft geen teken van leven als we spelen. En de professionelen... Tja: misschien moeten we die ooit wel eens inhuren. Tegen betaling kan immers alles. We hebben niet de indruk dat de professionele culturele actoren en voorzieningen in Antwerpen actief op zoek zijn naar allochtone organisaties om hun kennis en hun ervaring te delen.

Dat is trouwens de algemene attitude van de stad Antwerpen. Zij kent de allochtone verenigingen wel als het gaat om achterstelling, leerachterstand, kleine criminaliteit, werkloosheid, jongerenproblematiek. Maar als het gaat om het ondersteunen van vooruitstrevende culturele verenigingen, geeft de stad niet thuis.

Waar halen jullie de middelen vandaan om jullie werking uit te bouwen?

We hadden de voorbije jaren een prettig contact met de mensen van het cultuurprogramma van het SIF. Die hebben ons toegeleid naar “liefhebber!”, kwamen naar repetities kijken, speelden ons namen en contacten door, wisten waar we mee bezig waren. We kregen er ook financiële ondersteuning. Dat kanaal is ondertussen weggevallen. Omdat we geen “echte” zelforganisatie meer willen zijn, vallen we bij de Dienst Integratie uit de boot. En we zijn geen echte professionals – de professionele organisaties en de cultuurcentra bekijken ons dan ook erg vanuit de hoogte. We zijn voortdurend op zoek naar werkmiddelen – terwijl we in feite liever met toneel bezig willen zijn.

We willen ook wel ‘ns een paar jonge Turkse toneelverenigingen naar Antwerpen halen, maar dat kost geld... Misschien ontdekt één van de cultuurcentra ooit wel dat toneel voor de Turkse gemeenschap in Antwerpen óók een markt is en willen ze met ons samenwerken. Eigenlijk is dat gewoon een deel van hun opdracht, maar wie zal hen dát aan het verstand brengen? Dit jaar hebben we ook wel ondersteuning gekregen van de stedelijke Jeugdendienst van de stad Antwerpen.

Hoe reageren andere allochtone verenigingen, organisaties en gemeenschappen op jullie theateractiviteit?

Dat verschilt nogal... Per slot van rekening zijn wij, als Turken, voor de Marokkaanse gemeenschap net zo “vreemd” als voor de Vlaamse of voor de Afrikaanse gemeenschap. Bij “*Omdat ik het zeg*” zijn er, wellicht omwille van de thematiek, een aantal mensen van de Marokkaanse gemeenschap komen kijken. Ik denk dat ze wat verbaasd waren omdat we toen zoveel volk op de been konden brengen voor een “gewoon” amateurproject. Ik geloof overigens niet dat er in Antwerpen ergens een Marokkaanse toneelgroep actief is.

Bij “*Dichter van ons*” kwamen een aantal mensen van een Russische toneelgroep kijken. Ik denk dat je mag stellen dat de meeste allochtone organisaties nog geen echte belangstelling hebben voor artistieke

Hierna volgen een aantal activiteiten gericht op een breed publiek waarmee de initiatiefnemers uiting willen geven aan het kunstaspect van hun activiteiten, die tevens kaderen binnen het beleid rond het bevorderen van de culturele diversiteit in de samenleving.

AFRIKA-OPERA (2DE editie) van FEDA

FEDA (Fondation Espoir d' Afrique / Stichting Afrikaanse Hoop) werd opgericht in 1996 te Brussel om de Afrikaanse gemeenschappen aan te zetten tot samenwerking en onderlinge verstandhouding. Met 'Afrika Opera' wil FEDA de eigen traditionele en hedendaagse kunstvormen en -stijlen via een totaalspektakel in de kijker brengen. De titel dekt alleszins een grote lading: percussie-, toneel-, muziek- en dansgroepen tonen aan dat het continent bruist van energie en levensvreugde. Deze multidisciplinaire artistieke aanpak is ook het kenmerk van deze productie. Hedendaagse muziek wordt gecombineerd met meer traditioneel geïnspireerde gezangen, groepsoptredens wisselen af met solisten, Afrikaanse acteurs spelen samen met Vlaamse acteurs. En dan komen wij bij het thema: "Onmogelijke liefde?", dramaturgisch weerspiegeld door de fusie en combinatie van bewegingen, stemmen, klanken, instrumenten uit verschillende tijdperken, landen en culturen. Het thema bevraagt meer in het bijzonder de complexe en soms moeilijke relatie tussen Noord-Afrika en Subsahariaans Afrika. Een simpele love-story evoceert de verschillende gezichten van een groot en divers continent. Verschillende culturele codes en afspraken gaan met elkaar in de clinch. Dit proces wordt artistiek gevisualiseerd (bijvoorbeeld in de kostumering, in de muziek- en dansstijlen). Is er toenadering mogelijk en zo ja, hoe? Hoe kunnen spanningen overbrugd worden?

Afrika-Opera: een totaalspektakel op zaterdag 9 november om 20u in het Vlaams Centrum voor

Amateurkunsten, Veeweydestraat, 24-26 te 1070 Brussel

KALLIGRAFIE IN BEELD

Kalligrafie is sierschrift waarbij letters op een kunstige manier worden gebruikt in boeken, in de architectuur, op keramiek, glas, tapijten, enz. In de Arabische wereld is kalligrafie een belangrijke kunstvorm. Door contacten met de westerse abstracte kunst ontstonden er creaties die een perfecte vermenging werden tussen schilderkunst en kalligrafie. Andersom werden westerse schilders ook geïnspireerd door deze Arabische letterkunst. Kalligrafie is een ware filosofie en het vergt veel tijd en geduld om dit te leren. De Vereniging voor Ontwikkeling en Emancipatie van Moslims (VOEM) doet er alles voor om kalligrafie bij een breed publiek bekend te maken. VOEM werkt samen met kunstenaars die zich bereid tonen om de kunst van het schoonschrift meer in de kijker te brengen.

In samenwerking met de VCA-Brusselwerking organiseren VOEM en de Kern Kunstzinnige Vorming een multiculturele tentoonstelling. Kalligrafen met verschillende stijlen en achtergronden ontmoeten elkaar en geven een eigen dimensie aan het begrip 'letterkunst'.

De tentoonstelling is te bezichtigen in het Vlaams Centrum voor Amateurkunsten, Veeweydestraat 24-26 te 1070 Brussel van woensdag 20 november tot en met vrijdag 20 december (elke woensdag- en zaterdagmiddag van 14u tot 18u). De vernissage wordt feestelijk geopend op woensdag 20 november om 18u

THEATERVOORSTELLING: FATMA

(met Nederlandstalige ondertiteling) live!

Fatma is het symbool van de vrouw die de onderdrukking en de uitbuiting een halt toeroept. Gewapend met een emmer in de ene hand en een dwell in de andere hand gaat ze haar vijanden te lijf. Het is een hommage aan de vele vrouwen die het zwijgen willen doorbreken. Verwacht echter geen feministische monoloog, maar subtiele schets van dagelijkse anekdoten die luchtig, humoristisch en warm worden gebracht. Gegarandeerd een leuke –tweetalige– theaterervaring waarin twee culturen elkaar kunnen ontdekken!

Organisatie: Almanar en FMDO in samenwerking met VCA-Brusselwerking. Fatma: op zaterdag 14 december om 16u in het Vlaams Centrum voor Amateurkunsten, Veeweydestraat 24-26 te 1070 Brussel (inkom: 6,00 EURO).

**CARLOS THEUS
ABDELMALEK EL HOUARI**

(Voetnoten)

¹ Binnen de allochtone verenigingen zijn in Antwerpen twee Turkse toneelgezelschappen, één Russische toneelvereniging en een groep van Iraanse vluchtelingen actief.

² '93. Hij regisseerde eerder o.a. "Mensenlandschappen" van Nazim Hikmet bij DNA/Amsterdam.

FOTO HILDE BRAET